

AZ UNESCO 1975—1976. ÉVI NEVELÉSÜGYI
PROGRAMJA

1974. október 17 és november 23 között ülésezett Párizsban az Unesco Közgyűlés 18. ülészaka, amelyen a tagállamok képviselői az elkövetkező két év programját határozták meg. Vitájuk alapja „Az 1975—76. évi program- és költségtervezet” volt, amelyet a tagállamok javaslatainak figyelembevételével az Unesco Titkárság készített. A Közgyűlés elnökévé e két évre JÓBORÚ Magdát, a Magyar Unesco Bizottság elnökét választották.

A nevelésügyi programot a Szervezet általános tevékenységén belül továbbra is kiemelt tevékenységnek nyilvánították, s alapvető célkitűzéseit — a nevelésügynek a társadalomban és a társadalmi változásokban betöltött szerepének elemzése alapján — a következőkben határozták meg:

1. az Unesco-Alkotmány eszméinek hatékonyabb megvalósítása,
2. az oktatási rendszerek fejlesztése a permanens nevelés szellemében,
3. az oktatási rendszerek hatékonyságának növelése és az oktatás minőségének és eredményességének javítása,
4. a nevelésügyi rendszerek tevékenységének kiszélesítése.

Ezeket a célkitűzéseken kívül nagy hangsúllyal szerepel a programban a neveléshez való jog, az oktatási rendszerek megújítása és a permanens nevelés hármas gondolatköre. A program ilyen tartalmú meghatározása az előző évek törekvéseinek folyamatos továbbvitele.

Még ma is sok akadályba ütközik világszerte a neveléshez való jog érvényesítése. A népesség növekedése és a társadalmi rendszerek demokratizálódása következtében egyre inkább nő az oktatás iránti igény, ezt az igényt azonban egyre nehezebb kielégíteni a rendelkezésre álló, korlátozott forrásokból. Másrészt egyes országokban a fiatalok százezrei még mindig azért írástudatlanok, mert nem jutnak hozzá a szükséges tanulási lehetőségekhez. Az eszközök, intézmények, tanítók hiánya azonban csak egyik része a nevelési jog alkalmazását gátló tényezőknek. Sokkal meghatározóbb ennél az adott ország gazdasági-társadalmi fejlettsége, amelynek függvénye az előbb említett tény. Az Unesco nevelésügyi programjának továbbra is egyik legfőbb célkitűzése az alfabetizációs tevékenység erősítése (a tokiói konferencia határozata és az elmúlt évek tapasztalata alapján természetesen a funkcionális alfabetizáció), annak tudatában azonban, hogy az analfabetizmus elleni harc sikere végső soron az adott ország politikai elhatározásától és az egész lakosság aktív részvételétől függ. Az Unesco csupán segítséget tud nyújtani, míg a kezdeményezés, valamint a munka elvégzése az illető ország feladata.

A neveléshez való jog tanulmányozásánál különös figyelmet kell fordítani a hátrányos helyzetben levő társadalmi csoportok körülményeire (gyarmati sorban élők, menekültek, vendégmunkások stb.).

A másik gondolat, amely az egész programon végigvonul, az *oktatás megújítása*. Ennek elsősorban három területen kell megtörténnie: az oktató személyzet képzésében, az oktatási rendszerek szerkezetére és tartalmára vonatkozó kutatásokban, valamint az új módszerek és technikák ésszerű felhasználásában.

Végül: a tudomány és technika gyors fejlődése következtében az emberi tudás állandó bővítésére, felfrissítésére van szükség. Az ennek megfelelő oktatási rendszer létrehozása csak a *permanens nevelés* szellemében valósítható meg. Ennek értelmében az Unesco az iskolai és az iskolán kívüli oktatás maximális összhangjának kialakítására, az iskoláskorúak és felnőttek nevelése közötti folytonosság megteremtésére törekszik. E célból hozták létre a Titkárságon a nevelésügyi szektoron belül „A permanens nevelés struktúrái és módszerei” elnevezésű osztályt, s természetesen a Hamburgi Pedagógiai Intézet programja is szervesen idetartozik, melynek központi kutatási feladata a nevelési programok vizsgálata a fenti szempontok alapján.

Joggal merülhet fel azonban a kérdés, hogy tulajdonképpen mi a végső célja e széles körű feladatrendszernek, illetőleg az azt megvalósító, az egész világra kiterjedő tevékenységnek? Hogyan ötvöződnék e feladatok, illetőleg tevékenységek az egész emberiség jelen életébe és a jövő perspektíváiba?

A közgyűlési vita bevezetőjében A. M. M'Bow, az Unesco akkori nevelésügyi főigazgatóhelyettese (akit azután a 18. Közgyűlés az Unesco új főigazgatójává választott) három olyan alapvetet hangsúlyozott, amelyek *etikai motivációval* támasztják alá a programot. A nevelésnek először is a béke, az emberi jogok, a nemzetközi megismerés és megértés ügyét kell szolgálnia, s ennek a szellemnek át kell hatnia a program egészét. Másodsor: a programban foglalt tevékenységeknek a fejlődés irányában kell hatniuk. A program nyomatékosan hangsúlyozza, hogy a fejlődésnek minden országban *belülről* kell végbemennie tehát a fejlesztési terveknek az egyes országok tényleges szükségleteiből kell kiindulniuk, hogy elkerüljék a számukra idegen modellek átvételéből eredő problémákat. Végül a nevelésnek hozzá kell járulnia a nagy világproblémák — környezetvédelem, népesedés, kábítószeres stb. — megoldásához. Itt a nevelésre elsősorban felvilágosító és mozgósító szerep vár.

A programtevékenységek három fő témakörbe sorolhatók: elméleti problémák kutatása; oktatáspolitikai kérdések kutatása; minőségi átalakítás és szakemberképzés. Ez a felosztás megfelel a Titkárság — a 17. Közgyűlés (1972) egyik határozata értelmében átalakított — szervezeti felépítésnek: egy-egy feladatkör koordinálása egy-egy főosztály feladata, természetesen a regionális intézetekkel való szoros együttműködésben.

Az Unesco 1975—1976. évi nevelésügyi programja a következő fejezetekből áll:

1. Neveléstervezés és az oktatás finanszírozása

A programnak ez a fejezete azokat az általános oktatáspolitikai—oktatás-gazdaságtani problémákat taglalja, amelyek a legtöbb tagállamban foglalkoztatják a nevelésügyi szakembereket. Ilyenek például: a növekvő igények kielégítése a rendelkezésre álló korlátozott lehetőségek felhasználásával; a társadalmi—gazdasági fejlődést legjobban elősegítő nevelésügyi tevékenységek meghatározása stb. Az e fejezetbe tartozó program öt nagy területre oszlik:

1.1. *Magas szintű regionális és nemzetközi konferenciák szervezése.* Minden nem-közgyűlési évben megrendezik Genfben a Nemzetközi Nevelésügyi Konferenciát, melynek előkészítése elsősorban a genfi Nemzetközi Nevelésügyi Iroda (BIE) feladata. Az 1975-i konferencia témája: A tanárok megváltozott szerepe és a képzés, továbbképzés.

Szintén 1975-ben kerül sor a huszonöt legkevesbé fejlett ország oktatási szakembereinek konferenciájára, ahol a szükségleteiknek legmegfelelőbb nevelésügyi stratégia kidolgozásáról tárgyalnak. Széles körű előkészítés után 1976-ban rendezik meg az afrikai tagállamok oktatási minisztereinek konferenciáját, melynek témája a legutóbbi miniszteri értekezlet (Nairobi, 1968.) óta elért eredmények áttekintése, a legfőbb új intézkedések meghatározása és a nemzetközi, illetve regionális együttműködés időszerű formáinak kialakítása lesz.

Ezen kívül értekezleteket rendeznek, ahol a korábbi miniszteri konferenciák (arab országok, Marrakesh, 1970. — Latin-Amerika és a Karib-térség, Caracas, 1971.) óta elért eredményeket vizsgálják meg.

1.2. *Tanácsadó szolgálat,* melynek keretében a Titkárság munkatársai, szakértői és szükség esetén más nemzetközi szervezetek — FAO, ILO, Unicef — képviselőinek bevonásával a nemzetközi tapasztalatok átadásával segítik a tagállamokat, elsősorban a fejlődő országokat nevelési rendszerük elemzésében, értékelésében és az új stratégiák kidolgozásában.

1.3. *Tanulmányok, cikkek megjelentetése* a neveléstervezés általános kérdéseiről, a képzés és a munkaerőszükséglet kapcsolatáról, a nevelésügyi előrejelzésről, a népesedésről. A Nemzetközi Nevelésügyi Irodával szoros együttműködésben tovább folytatódik a tagállamok nevelésügyi rendszerére vonatkozó *adatbank* felállítása, ennek keretében eddig hatvan ország adatait dolgozták fel.

1.4. *Tervezők képzése.* Ezt a feladatot a jövőben is elsősorban a Nemzetközi Neveléstervezési Intézet (IIEP, Párizs) látja el, de a nevelésügyi regionális irodák (Bangkok, Beyrut, Dakar, Santiago) is egyre aktívabban bekapcsolódnak az ilyen jellegű tevékenységbe. A párizsi intézet jelenleg a nevelésügy és a népesedés, illetve a képzés és elhelyezkedési lehetőségek komplex kapcsolatának problémáit vizsgálja; de a tanfolyamok szervezésén kívül igen fontos kutatási és tájékoztatási feladatot is ellát, elsősorban a nevelési rendszereknek a ráfordítások és a hatékonyság szempontjából történő vizsgálata terén.

1.5. *Normatív akciók* a hátrányos helyzetben levő társadalmi csoportok körülményeinek javítására. Mint már korábban említettük, ez egyike az egész programon végigvonuló gondolatoknak. A 17. Közgyűlés határozata értelmében már eddig is kutatások, tanulmányok, értekezletek foglalkoztak a vendégmunkások és gyermekeik oktatásának kérdéseivel. Ebbe a munkába a küldő és a fogadó országok egyaránt bekapcsolódnak. A Nők Nemzetközi Éve (1975) alkalmából a program különös figyelmet szentel a nőknek az oktatásban való részvétele terén jelentkező problémáknak. Többek között érdekes új téma ezen a területen a dolgozó nők gyermekeinek oktatása és az iskola előtti oktatás kérdéseinek tanulmányozása.

2. *Tantervek, struktúrák és módszerek*

Az oktatási folyamat tartalmi-módszertani kérdéseivel foglalkozó fejezet programja három szempont figyelembevételével készült:

a) A társadalomtudományok mellett a neveléstudomány fejlődésében egyre nagyobb szerepet játszanak a műszaki tudományok.

b) A tudásmennyiség hatalmas mértékben megnövekedett, különösen bizonyos területeken (matematika, kémia, nyelvészet stb.). Ez a tény szükségessé teszi egyrészt integrált tárgyak bevezetését, másrészt az oktatási rendszer olyan átalakítását, melynek eredményeként azok rugalmasan és állandóan eleget tudnak tenni a megváltozott követelményeknek.

c) A legtöbb tagállamban — fejlődőkben és fejlettekben egyaránt — megváltozott és tovább változik a nevelési rendszer jogi—adminisztratív része; s ezek a változások döntően befolyásolják az oktatási rendszer egész szerkezetét, módszerét és tartalmát.

A fejezet — hat alfejezetre bontva — a permanens nevelés szellemében egy- sítí az oktatási folyamat egészével kapcsolatos tevékenységeket. Ezen kívül idetartozik még a *Prospects* c. negyedévenként megjelenő folyóirat szerkesztése is. A kiadvány fő célja, hogy fórumot biztosítson a nemzetközi jelentőségű nevelésügyi problémák megvitatása számára. A további kutatások eredményessége és az újítások hatékonysága szempontjából szükségszerűen fokozott figyelmet szentel az egész program a pedagógiai értékelés témakörének.

2.1. A *pedagógiai módszerek, oktatási anyagok és technikák* területén elsősorban az oktató-nevelő munka, valamint a tanulás pedagógiai és pszichológiai folyamatának vizsgálatát hangsúlyozzák, emellett igen fontos szerepet kap az új technikai eszközök felhasználásának kutatása. Az oktatástechnikának a tanárképzésben betöltött szerepéről 1976-ban Magyarországon rendeznek egy nemzetközi szakértői értekezletet az Unesco támogatásával. Az Unesco továbbra is együttműködik a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) torinói központjával a programozott oktatás kérdéseinek vizsgálatában. További lépések történnek az oktatástechnikai eszközök nemzetközi szabványosítására, s a Szervezet a jövőben is segítséget kíván nyújtani a tagállamoknak oktatástechnikai programjuk fejlesztésében, mint például a budapesti Oktatástechnikai Központ esetében Magyarországnak.

2.2. A *permanens nevelés struktúrái és tartalma* című alfejezet az összes iskolai és iskolán kívüli oktatási forma megújítását, folyamatosságuk biztosítását tűzte ki céljává. Az e téren történő kutatások központja ezután is az Unesco Hamburgban lévő Nemzetközi Pedagógiai Intézete lesz. A felnőttoktatás továbbra is fontos helyet foglal el a következő két év programjában. Az Unesco szerepet vállalt az egyetemi felnőttoktatás nemzetközi kongresszusának megrendezésében (1976), támogatja a szövetségi és szakszervezeti felnőttoktatási tevétevékenységét, folytatja a felnőttoktatási információcsere nemzetközi hálózatának kiépítését, együttműködik a prágai szabadidő-központtal.

Ebben a részben kapott helyet a gyógypedagógiai nevelés, az esztétikai nevelés, az idegennyelvi oktatás. Ez utóbbi program keretében tovább folyik az előző években kezdődött alkalmazott nyelvészeti kutatási program (ALSED).

2.3. Külön egységet alkot a *természettudományi és műszaki ismeretek egyetem előtti oktatása* c. téma. A különböző természettudományi tárgyak mellett helyet kapott a műszaki és szakmai képzés is. A következő két évben az Unesco elősegíti a szakmai oktatás tárgyában elfogadott új ajánlás gyakorlati alkalmazását.

2.4. E pontban szerepel a *mezőgazdasági és falusi környezet fejlesztését szolgáló oktatás* témájának alfejezete.

2.5. Az *alfabetizmus elleni küzdelem* programjában a gyakorlati akciók támogatása mellett helyet kap az elmúlt évtized alfabetizációs tevékenységeinek elemzése is.

2.6. A *nemzetközi együttműködésre és békére nevelés* a speciális programok egységében szerepel. Itt a nemzetközi megértésre nevelés témája mellett helyet

kaptak a nagy világproblémák (környezet, népesedés, élelmezés, higiénia, családi életre nevelés, kábítószeres stb.). A Közgyűlés elfogadta a májusban megrendezett nemzetközi kormányközi konferencia által összeállított ajánlást a nemzetközi megértésre és békére nevelésről.

3. Felsőoktatás

E program jelentőségét mutatja az a tény, hogy a Szervezet által megvalósított gyakorlati akciók 39⁰/₀-a ezt a területet érinti. A program három nagy kérdéscsoport körül épül fel.

3.1. A permanens nevelés gondolatának megfelelően a program szerzői az *oktatószemélyzet* fogalmán már nem kizárólag tanárokat értenek, hanem olyan „animátorokat”, akiknek feladata nemcsak az oktató-nevelő munka ellátása, hanem a szervezés is. A tanárképzést ilyen értelemben kell tehát átalakítani. E cél elérése érdekében az Unesco a jövőben nagyobb gondot fordít a módszeres továbbképzési tevékenységek támogatására. A BIE-vel együttműködve felmérést készítenek a férfiak és a nők arányáról a pedagógusok között, az egyenlőtlenség okairól, a problémák megoldásának lehetőségeiről. A következő két évben az Unesco a Nemzetközi Munkaügyi Szervezettel közösen felülvizsgálja az oktatószemélyzet státuszára vonatkozó nemzetközi ajánlás gyakorlati megvalósítását, az e téren elért eredményeket. A tanárképzés rendszereire, módszereire és tartalmára vonatkozóan tanulmányozni fogják ezeknek az intézményeknek az oktatás megújításában betöltött szerepét. Az Unesco mintegy hetven nagy felsőoktatási fejlesztési terv gyakorlati megvalósítását végzi az ENSZ Fejlesztési Programjának megbízásából.

3.2. A második nagy kérdéscsoport a *felsőoktatási intézmények és rendszerek fejlesztésével* kapcsolatos problémákat foglalja magában. Tanulmányozni fogják ezek vertikális és horizontális integrálásának módzatait; a felsőoktatás új irányzatait; s a gyakorlatban valósítják meg a bukaresti konferencia határozatait.

A Bukarestben működő Európai Felsőoktatási Dokumentációs Központ továbbra is az Unesco támogatását élvezi. Folytatódik a diplomák összehasonlíthatóságának és egyenértékűségének rendezésére indított program, s az Unesco az Egyesült Nemzetek Szervezete megbízásából felügyeli a Nemzetközi Egyetemet.

3.3. *A külföldön történő képzés és az ösztöndíjas program* lényegében mintegy 400 tanulmányút gyakorlati megszervezését jelenti. Ezen kívül tovább folytatódik az ösztöndíj-rendszer optimális kihasználására és értékelésére, illetve a szakembercsábítás (brain drain) megakadályozására vonatkozó vizsgálatok.

Az ifjúsági program központi kérdései: a fiatalok munkanélküliségének megoldása, részvételük a fejlesztési programok megvalósításában és a kulturális életben, továbbá a béke és a nemzetközi megértés gondolata.

Az ILO-val együttműködve tanulmány készül a fiatalok elhelyezkedésének problémáiról; filmet forgatnak arról, hogy a fiatal munkások hogyan vélekednek munkájukról, és elemzés készül az ifjúság különböző kulturális magatartásformáiról.

Az Unesco felmérések, pályázatok és értekezletek segítségével kívánja megvizsgálni, hogy a békére és a nemzetközi megértésre nevelés és a nemzetközi ifjúsági kapcsolatok milyen hatással vannak a fiatalok gondolkodására, a fiatalok mennyire vannak tudatában jogaiknak és kötelességeiknek.

SZABÓ MÁRTA